

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Ю. Грошевой, академік, віце-президент
АПРН України

Деякі проблеми кримінально-процесуальної теорії

Соціально-економічні та морально-психологічні зміни, що відбуваються в країні, змушують по-новому осмислити основні категорії кримінально-процесуальної теорії. Процес реформування суспільних відносин проходить суперечливо: з одного боку, проблема волі особи, її меж та гарантій вирішується шляхом створення певних правових інститутів, які відповідають основним загальноєвропейським стандартам у галузі прав людини, з другого — зі зростанням злочинності, в тому числі організованої, змінюються її якісні параметри. Це потребує вдосконалення, зокрема, кримінально-процесуальної діяльності, яка б гарантувала права та свободи особи і в той же час забезпечувала ефективність протидії держави зростанню злочинності. Безумовно, в рамках статті неможливо повно висвітлити усі проблеми кримінально-процесуальної теорії, що виникають, від наукового рівня якої чимало залежать повнота та несуперечливість нормативного регулювання діяльності органів досудового слідства, прокуратури та судів, а тому зупинимося лише на деяких з них.

Одним з найбільш важливих питань теорії кримінально-процесуального права є питання про метод кримінально-процесуального регулювання, який в загальній теорії права належить до найбільш дискусійних.

На думку В. Сорокіна, метод правового регулювання становить систему взаємодії та взаємозабезпечення таких його компонентів, як припис, дозвіл та заборона¹. Р. Лівшиць під методом регулювання галузі розуміє «характер впливу правових норм на суспільні

¹ Див.: *Сорокин В. Д.* Метод правового регулювання. Теоретические проблемы. — М., 1976. — С. 111.

відносини, що регулюються, при цьому основні засоби правового регулювання — дозвіл, припис та заборона — використовуються в різних сполученнях практично в усіх галузях законодавства». С. Алексєєв визначає метод правового регулювання як захід юридичного впливу, їх сполучення, яке характеризує використання в даній галузі суспільних відносин того чи іншого комплексу юридичного інструменту¹.

Одні процесуалісти вважають, що типовою властивістю методу кримінально-процесуального регулювання є особлива процедура порушення, розслідування та вирішення кримінальних справ, для якої характерно органічне поєднання владних розпоряджень та процесуальної рівності²; інші пов'язують метод кримінально-процесуального регулювання з формами процесуальної діяльності, а саме: підґрунтям змагального провадження є арбітральний метод, а підґрунтям розшукового — метод влади — підкорення (адміністративний, імперативний)³.

Не входячи в обговорення зазначених вище поглядів, вважаємо, що методом правового регулювання, який притаманний тій чи іншій галузі права, є система юридичних засобів впливу на суспільні відносини, котра є предметом і метою правового регулювання. Отже, будь-який метод правового регулювання характеризується об'єктивним і суб'єктивним аспектами. Об'єктивний аспект полягає в тому, що конкретний предмет — суспільні відносини — зумовлює специфіку методу правового регулювання, а суб'єктивний аспект — у тому, що в тих випадках, коли особливості предмета правового регулювання допускають декілька можливих мотивів, тільки від волі законодавця залежить вибір одного з них. Спираючись на ці положення, С. Шестакова обґрунтовано вважає, що в суб'єктивному аспекті метод регулювання кримінально-процесуальних відносин характеризується певною різноманітністю. Так, на її думку, можна виділити: 1) метод, який включає в себе публічність, інквізиційність, елементи влади-підкорення; 2) метод, який складається з диспозитивності, інквізиційності та елементів влади-підкорення; 3) метод, який полягає в публічності, сполученні інквізиційності та змагальності, елементах влади-підкорення; 4) метод, який містить диспозитивність, сполучення інквізиційності та зма-

¹ Див.: Алексєєв С. С. Проблемы теории права. — Свердловск, 1977. — С. 24.

² Див.: Элькин П. С. Сущность советского уголовно-процессуального права. — Л., 1963. — С. 45, 70.

³ Див.: Смирнов А. В. Модели уголовного процесса. — СПб., 2000. — С. 10.

гальності, елемент влади-підкорення; 5) метод, який включає в себе публічність, змагальність, елементи влади-підкорення; 6) метод, який складається з диспозитивності, змагальності, елементів влади-підкорення¹. Комбінація цих методів забезпечує досягнення завдань кримінального процесу.

Дійсно, для встановлення належної поведінки людей необхідні норми кримінально-процесуального права, які зобов'язують, уповомочують та забороняють. Норми, що уповомочують, надають учасникам кримінально-процесуальної діяльності свободу розпоряджатися правами (дозвіл), визначаючи міру їх можливої поведінки. Дозвіл як спосіб кримінально-процесуального регулювання необхідний для всіх учасників кримінального процесу, але особливо його потребують підозрюваний, обвинувачений, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники, що важливо для захисту їх прав та законних інтересів. Більший спектр прав, крім зазначених учасників кримінального процесу, мають дізнавач, слідчий та прокурор, які наділені правовими засобами для вирішення завдань кримінального судочинства.

Особливістю кримінально-процесуальних правовідносин є те, що права та обов'язки суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, являючи собою міру можливої або дозволеної поведінки самого уповомоченого, свободу поведінки в межах, яка встановлена нормою права, дають можливість діяти певним чином для захисту публічного або особистого інтересу, сутність та межі охорони якого зумовлені завданнями кримінального судочинства в правовій державі.

У зв'язку з проблемами предмета і методу регулювання кримінально-процесуального права виникає питання про місце КПК України в системі законів, які містять ті чи інші кримінально-процесуальні приписи (наприклад, Закон України «Про банки та банківську діяльність» — відносно банківської таємниці, Закон України «Про судову експертизу» та ін.). Не вдаючись у подробиці, зауважимо, що КПК як систематизований звід правових приписів (норм) у взаємозв'язку та змістовному поєднанні регулює кримінальне судочинство в цілому та окремі його частини, етапи, стадії, інститути — з урахуванням їх загальних властивостей, специфічних рис та проявів, покликаних забезпечити одноманітність та узгод-

¹ Див.: Шестакова С. Д. Состязательность уголовного процесса. — СПб., 2001. — С. 64 та наст.

женість нормативних настанов і правозастосовної практики, яка складається на їх підґрунті. Саме цим пояснюється пріоритет КПК як закону в системі нормативно-правових актів, котрі регулюють провадження по кримінальних справах. Такі настанови, не порушуючи прерогатив законодавця внести зміни та доповнення до чинного кримінально-процесуального законодавства, в той же час полегшують роботу правозастосовних органів, оскільки законодавство стає доступним для огляду і тим самим у правозастосованні істотно знижується ризик викривлення автентичної волі законодавця.

Разом з тим пріоритет КПК України не є безумовним, а обмежений рамками предмета і методів регулювання (ст. 1). Тому при вирішенні колізій, що виникають між КПК та іншими законами, необхідно враховувати предмет і метод правового регулювання тих чи інших законодавчих актів. Отже, в новому КПК України доцільно встановити пріоритет КПК перед іншими законами у регулюванні кримінально-процесуальних правовідносин. Тому слід включити до ст. 8 проекту КПК України правило, згідно з яким особа, що проводить дізнання, слідчий, прокурор та суд, встановивши під час провадження по кримінальній справі закон чи інший нормативний акт, приймає рішення відповідно до вимог КПК України. Необхідно також уточнити формулу ч. 1 ст. 1 проекту КПК України і вказати на те, що порядок провадження по кримінальних справах на території України визначається на підставі Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, іншими законами.

Система зазначених методів правового регулювання кримінально-процесуальної діяльності в новому КПК України повинна забезпечити справедливість та рівноправність суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності. Одним із способів досягнення цього є закріплення у законі оптимального співвідношення публічних та диспозитивних засад у сфері кримінально-процесуальних відносин, котрі розуміються (диспозитивні засади) як закріплені в нормах кримінально-процесуального права ідеї свободи суб'єктів кримінально-процесуальних відносин, таких, що мають у справі матеріально-правовий або особистий інтерес, на свій розсуд розпоряджатися процесуальними правами з метою виникнення, руху або закінчення провадження по кримінальній справі, для захисту своїх суб'єктивних прав або охоронюваних законом інтересів.

У даному випадку під справедливістю розуміється співвідношення між суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин

та їх соціальними або процесуальними наслідками для законного та обґрунтованого вирішення не тільки кримінальної справи в цілому, а й окремих процесуальних ситуацій, які виникають під час досудового та судового провадження по конкретній кримінальній справі. Справедливість у цьому аспекті має не тільки значення визнання, додержання та захисту прав людини в кримінальному судочинстві, які є найвищою цінністю в правовій державі, а й нормативно-оціночний характер у забезпеченні правосудності, процесуальних рішень, що приймаються по конкретній справі.

Важливо підкреслити як тезу, що у кримінальному процесі права людини — це її можливості використовувати певні соціальні блага, котрі розуміються як реальна процесуальна доступність суб'єкта кримінально-процесуальних відносин до процесуальних механізмів, що забезпечують охорону конституційних прав людини (наприклад, у процесуальних процедурах, метою яких є обмеження певного права особи, втягнутої в орбіту кримінально-процесуальної діяльності).

Саме співвідношення публічності та диспозитивності в національному кримінальному процесі визначає його справедливість та оптимізацію судочинства, рівень його співвідношення з міжнародно-правовими стандартами кримінально-процесуальної діяльності, при якому зберігається, розвивається унікальний характер національних моделей окремих кримінально-процесуальних процедур, що повною мірою відповідає інтернаціоналізації процесуальних засобів, які протидіють зростанню злочинності.

І. Петрухін, аналізуючи систему взаємовідносин людини та влади у сфері боротьби зі злочинністю, пише: «Система кримінальної юстиції спрямована не тільки на підсилення контролю над злочинністю, а й на забезпечення прав людини. По-перше, розкриваючи злочин, система захищає права потерпілих, теперішніх та майбутніх. По-друге, не менш важливою метою є правовий захист від зайвого примусу та необґрунтованого засудження осіб, які притягуються до участі у кримінальній справі як обвинувачені. По-третє, інтереси особи можуть виявитися дорожчими від розкриття злочину (справи приватного обвинувачення, заборона «повернення до гіршого» та ін.)»¹.

Тому здаються правильними пропозиції про значне розширення засад диспозитивності в кримінальному процесі шляхом поши-

¹ Див.: *Петрухін І. Л.* Человек и власть (в сфере борьбы с преступностью). — М., 1999. — С. 52.

рення процесуального режиму в справах приватного обвинувачення, в яких примат приватного інтересу повинен бути процесуально захищений, та звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України) осіб, які вперше вчинили злочин середньої тяжкості (ч. 3 ст. 12 КК України).

Органи та посадові особи, які ведуть кримінальний процес, зобов'язані рівною мірою захищати як права та законні інтереси осіб, що притягаються до кримінальної відповідальності, так і права та законні інтереси потерпілого.

При цьому не можна не погодитися з думкою деяких авторів, котрі вважають, що в громадянському суспільстві кожен громадянин повинен мати право на кримінальний позов як засіб відновлення справедливості, оскільки у вільній державі громадянин виступає гарантом права, а з цього випливає, що потерпілому, за згодою суду, необхідно надати право на провадження неофіційного розслідування у кримінальній справі, якщо мала місце офіційна відмова в порушенні кримінальної справи¹.

Як обгрунтовано зазначає В. Маляренко, подібне розслідування покладає на суд непритаманну йому функцію обвинувачення, а ведення неофіційного кримінального розслідування дозволить правоохоронним органам уникати порушення та розслідування багатьох кримінальних справ і призведе до підвищення рівня злочинності².

У кримінально-процесуальній теорії категорію «справедливість» пов'язують з обвинувальним вироком суду, тоді як справедливість у кримінально-процесуальному праві знаходить свій вираз у рівності громадян перед законом та судом (ст. 24 Конституції України, ст. 16 КПК України).

Високий рівень регулятивного потенціалу конституційних заasad рівноправності та справедливості у кримінально-процесуальному праві зумовлений тією обставиною, що в їх нормативно-правовому змісті органічно поєднуються, переплітаються ці вимоги з вимогами свободи. В даному аспекті цей принцип рівноправності громадян повинен розглядатися як «рівність у свободі» або як міра свободи, котра однаково застосовується до кожного. Регулятивний

¹ Див.: *Александров А. С.* Субсидиарный уголовный иск // Государство и право. — 2000. — № 3. — С. 78.

² Див.: *Маляренко В.* Про публічність і диспозитивність у кримінальному судочинстві України та їх значення // Право України. — 2004. — № 5. — С. 4—13.

потенціал рівноправності в цьому випадку реалізується в такому логічному ланцюзі: свобода (в соціальному і правовому сенсі) — право (як міра свободи) — рівноправність (рівна міра відносно кожного). Високий рівень нормативного потенціалу рівноправності зумовлений тим, що ідея рівноправності несе в собі елементи справедливості. Очевидно, що справедливість забезпечується передусім тим, що міра свободи повинна бути рівною відносно кожного. В цьому випадку вимога рівноправності перед законом і судом не тільки не суперечить принципу правової держави, а й є його частиною.

Справедливість — одночасно і правовий принцип, і морально-етична категорія. У сукупності зі свободою та вимогами рівності вона являє собою дійовий соціальний фактор, який нормує, впорядковує кримінально-процесуальний закон, визначає сутність правозахисних механізмів (наприклад, функцію судового контролю).

Проте категорії справедливості та рівності тісно пов'язані. Справедливість немислима без рівності та полягає не тільки в ній, а й у соціально виправданій нерівності у відповідних ситуаціях. Таким чином, поняття «рівноправність», з одного боку, формальне, тому що є результатом свідомого абстрагування від тих відмінностей, які притаманні порівнюваним суб'єктам (індивідуальним чи колективним); з другого — принцип рівноправності не є абсолютним, він піддається коригуванню за допомогою взаємодії з іншим демократичним принципом — соціальної справедливості.

На жаль, проект КПК України значно звужує даний принцип, оскільки у ст. 9 проекту йдеться про рівність учасників судового розгляду, хоча в ній правильно підкреслюється, що будь-яке обмеження права осіб — учасників кримінального процесу, а також встановлення для них переваг за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичними, релігійними та іншими переконаннями, етнічним або соціальним походженням, майновим станом, місцем проживання, громадянством, освітою, родом і характером занять, за мовними або іншими ознаками не допускається.

Уявляється, що в новому КПК України має бути закріплений принцип здійснення правосуддя на засадах рівності громадян перед законом і судом.

Кримінально-процесуальна діяльність з розкриття та дослідження обставин вчиненого злочину за своєю сутністю є пізнанням у встановленій законом процесуальній формі явищ об'єктивної дійсності в її правовому значенні.

Особливість цього пізнання в методологічному аспекті полягає в тому, що воно являє собою встановлення прокурором, слідчим,

особою, яка проводить дізнання, джерел інформації, що відображають подію злочину як один з матеріальних процесів дійсності. Як і будь-який матеріальний процес, злочинна поведінка взаємодіє з певним середовищем. Однією з сторін такої взаємодії є відображення злочину в навколишньому середовищі, оскільки злочинна поведінка певним чином змінює це середовище та ці зміни адекватно відображують процес здійснення злочинної діяльності. Відображення, залежно від специфіки оригіналу та об'єкта, який відображує (суб'єкта), виступає у предметній (речовій) та психічній (уявній) формах. Остання є суб'єктивною формою психічного відображення конкретної реальної події.

Психічне (уявне) відображення являє собою суб'єктивне сприйняття тих матеріальних елементів складу злочину, які визначають предмет доказування у кримінальній справі. Звідси виникає необхідність встановлення слідчим, прокурором, судом впливу психічних та психологічних особливостей суб'єкта відображення на правильність відображення тих чи інших уявних фактів, які мають значення для оцінки вірогідності його показань.

У кримінально-процесуальному пізнанні предметом безпосереднього відображення є об'єктивна сторона злочину. Суб'єктивна сторона складу злочину відображується через поведінкові акти особи, через її психічні та психологічні особливості, через засоби та способи злочинних намірів.

Доказування в кримінальній справі — це кримінально-процесуальна діяльність спеціально уповноважених суб'єктів цієї діяльності по збиранню, дослідженню та оцінці доказів з метою правомірного встановлення обставин, які входять до предмета доказування по кримінальній справі (ст.ст. 64, 23 КПК України).

Звідси випливає, що основним елементом кримінально-процесуального пізнання є доказування як різновид опосередкованого пізнання обставин події, що відбулася. Важливим його елементом є пізнання (засвоєння) тих правових норм, які підлягають застосуванню по кримінальній справі. З огляду на це результат пізнання (доказування) по кримінальній справі виражається в адекватності встановлення матеріально-правових, процесуально-правових та фактичних засад, які у своїй сукупності доповнюють цей результат його найважливішою особливістю — правомірністю.

Звертає на себе увагу неповнота визначення предмета доказування в ст. 64 КПК України, яка має бути доповнена вказівкою на необхідність доказування обставин, що виключають злочинність та

караність діяння; обставин, що можуть викликати звільнення від кримінальної відповідальності та покарання; обставин, що впливають на правильність оцінки даних, які мають значення для визначення допустимості та вірогідності доказів.

В методологічному аспекті видається важливим з'ясувати гносеологічну сутність судових доказів. При цьому слід виходити з того очевидного положення, що судовий доказ за своєю гносеологічною сутністю є суб'єктивним образом тієї об'єктивної реальності, яка пізнається у даній кримінальній справі, оскільки злочин як матеріальний процес проявляється у специфічній формі, що належить суб'єкту, який відображає.

При такому розумінні гносеологічної сутності судового доказу здається сумнівним його визначення у ст. 65 КПК України як усяких фактичних даних, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Отже, доказ ототожнюється з фактичними даними.

В процесуальній теорії загальноновизнано, що під фактичними даними, про які йдеться у ст. 65 КПК України, слід розуміти такі, що містяться в доказах, інформацію про події, які були в минулому, та підкреслюється, що доказ — це будь-які фактичні дані про факти і обставини, одержані з установлених у законі джерел та передбаченими в законі способами. По-перше, факти і обставини — поняття однорядні, а тому «фактичні дані» — некоректне словосполучення. По-друге, у кримінальному процесі «факти (обставини)» в гносеологічному аспекті — це знання про об'єктивну дійсність, одержані слідчим, прокурором, судом у результаті доказування, інакше кажучи, у ст. 65 КПК України докази ототожнюються з фактами. Отже, фактичні дані по суті — це обставини, які підлягають доказуванню по кримінальній справі.

В літературі обґрунтовано звертається увага на те, що необхідно правильно визначити, яке знакове навантаження несе сам термін «факт» у кожному конкретному випадку, що важливо для правильного розуміння багатьох інститутів доказового права. Факти (обставини), які підлягають доказуванню по кримінальній справі, мають свою специфіку, яка полягає в тому, що вони є не тільки конкретним фрагментом об'єктивної реальності, але й саме з цими фактами закон пов'язує виникнення, зміну та припинення криміналь-

но-правових, кримінально-процесуальних, правових відносин у різних стадіях кримінального процесу, тобто факти покликані розкрити зміст нормативних приписів.

З огляду на це доказами по кримінальній справі є будь-які відомості, на підставі яких суд, прокурор, слідчий, особа, яка проводить дізнання, у порядку, визначеному законодавством, встановлює наявність або відсутність обставин, що підлягають доказуванню при провадженні по кримінальній справі, а також інших обставин, що мають значення для кримінальної справи. Як докази допускаються: показання підозрюваного, обвинуваченого; показання потерпілого, свідка; висновки та показання експерта; речові докази; протоколи оперативно-розшукових та судових дій; інші документи.

Доцільно надати слідчому, прокурору, суду право виключати з системи доказів по даній кримінальній справі відомості, одержані з істотним порушенням вимог кримінально-процесуального закону про їх процесуальне закріплення, оскільки недопустимі докази не мають юридичної сили і не можуть не тільки бути покладені в основу обвинувачення, а й також використовуватися для доказування кожної з обставин, які входять до предмета доказування по кримінальній справі.

Уявляється доцільним сформулювати у новому КПК України специфіку предмета доказування по справах, в яких позитивно вирішується питання про обвинувачення осіб у вчиненні злочину, по справах, в яких особа, притягнута до кримінальної відповідальності, підлягає виправданню, та по справах про звільнення цих осіб від кримінальної відповідальності та покарання.

Інституціональний аспект, який визначає неупередженість і справедливість судового розгляду, піддається в принципі однаковому тлумаченню як у міжнародному, так і в національному праві. Європейський Суд з прав людини у своїх рішеннях відмічає, що незалежність судового органу визначається такими рисами: незалежністю від виконавчої влади та сторін, які беруть участь у справі; достатнім строком повноважень суду, характером судової процедури, які забезпечують гарантії в частині об'єктивного дослідження обставин справи.

Кримінально-процесуальна теорія розглядає вимоги повноти, всебічності та об'єктивності дослідження обставин справи як одну з основних гарантій, що забезпечують вірогідність результату пізнання (доказування) по кримінальній справі.

В новій редакції ч. 1 ст. 22 КПК України підкреслюється, що прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов'язані

вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують і обтяжують його відповідальність.

Звертає на себе увагу те, що в числі суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, зобов'язаних забезпечити всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин справи, не вказаний суд, а чинна редакція ст. 260 КПК України покладає на головуючого у судовому засіданні обов'язок керувати судовим засіданням, спрямовувати судове слідство на забезпечення здійснення сторонами своїх прав, усунення з судового слідства всього того, що не стосується розглядуваної справи, та забезпечувати належний високий рівень судового процесу.

У зв'язку з цим виникає питання: чи зобов'язаний суд під час судового розгляду забезпечити всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин справи? І на це питання слід дати лише позитивну відповідь. Утвердження принципу змагальності сторін (ст. 16-1 КПК України) є визнанням того, що обставини справи повинні досліджуватися всебічно, повно і об'єктивно, і в цьому аспекті суд має забезпечити права сторін на відповідне дослідження обставин, які входять до предмета розслідування по кримінальній справі.

Викладене свідчить про те, що процесуальній теорії необхідно переглянути положення про обов'язок суду встановлювати істину (судову істину, об'єктивну істину). Видається, що результатом доказування по кримінальних справах може бути вірогідне знання, яке акцентує увагу судді, слідчого, прокурора на обґрунтованості знань про обставини справи, що втілюється у відповідному процесуальному рішенні.

Суддя не може мати «свого інтересу» у кримінальній справі, яка розглядається, в протилежному разі він підлягає відводу. Також на нього не може покладатися обов'язок збирати докази у випадках виникнення обґрунтованих сумнівів у правильності позиції тієї чи іншої сторони і забороняється за власною ініціативою (розсудом) витребувати додаткові докази для усунення сумнівів, які виникають у нього на користь однієї із сторін. Але це не означає, що у разі відмови обвинуваченого в доведенні невинуватості або нездатності ним з будь-яких причин здійснювати свій захист докази його невинуватості можуть не досліджуватися та не встановлюватися в судовому засіданні. Видається, що у зазначених випадках суддя по-

винен, заслухавши сторони та дослідивши докази, прийняти остаточне рішення по справі, незалежно від позиції ані сторони обвинувачення, ані сторони захисту. Доцільно це правило закріпити і в новому КПК України.

Надійшла до редколегії 20.07.04

*В. Зеленецький, член-кореспондент
АПрН України*

Правова природа і функціональне призначення дослідчого провадження по заявах і повідомленнях про злочини

Ознайомлення з назвою статті наводить читача на думку про її суто теоретичний характер. Але така думка може виникнути лише при ознайомленні з поставленим питанням, так би мовити, в першому наближенні. Тим часом йдеться про адекватне вирішення дуже важливих, насамперед у безпосередньо практичному відношенні, питань. Справді, як правильно іменувати ту частину процесу, в якій здійснюється приймання, реєстрація, перевірка та вирішення заяв і повідомлень про вчинені або ті, що готуються, злочини? Яке його місце в загальній системі кримінально-процесуальних стадій? Нарешті, яке функціональне призначення тих процесуальних дій, що тут здійснюються й у своїй єдності утворюють зміст частини процесу, що розглядається? Відповісти на ці та багато інших похідних від перших питань можна лише з огляду на природу та функціональне призначення як розглядуваного процесу в цілому, так і різноманіття тих дій, що у своїй єдності утворюють його специфічний процесуальний зміст.

Традиційно у кримінально-процесуальній теорії і на практиці розглядувана частина процесу, в якій здійснюються приймання, реєстрація, перевірка та вирішення заяв і повідомлень про злочини, іменується стадією порушення кримінальної справи. Як видно, за основу такого позначення взято назву одного з однойменних рішень, що приймається у цій частині провадження. Але, по-перше, тут приймаються й інші рішення, зокрема про відмову в порушенні кримінальної справи і про направлення заяв і повідомлень